

İLKÖĞRETİM SÜRECİNDE ÇOCUKLARA SESLENEN ŞARKILARIN DİL VE ANLATIM YÖNÜNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

THE EVALUATION OF SONGS FOR PRIMARY SCHOOL STUDENTS FROM THE POINT OF LANGUAGE AND EXPRESSION

Ömer Can SATIR*

Özet

Bu çalışmada, ilköğretim sürecinde çocuklara seslenen şarkılar dil ve anlatım yönünden, öğrencilerin kavramsal-bilişsel gelişim düzeyleri ve çağdaş çocuk yazını ilkeleri göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Araştırmanın örneklemini ilköğretim 1.-2.-3. sınıf müzik ders kitaplarında yer alan 21 şarkı oluşturmaktadır. Ortaya çıkan bulgular ışığında, şarkıların yaklaşık yarısının dil ve anlatım yönünden öğrencilerin kavramsal-bilişsel gelişim düzeylerine uygun olmakla birlikte çocuğun dünyasına özgü bir anlam evrenine sahip olduğu belirlenmiştir. İncelenen 21 şarkıdan 7'sinin söz konusu bu nitelikleri içermediği; 4 şarkının ise, öğrencilerin kavramsal-bilişsel gelişim düzeylerine uygun olmasına rağmen, çocuğun dünyasına özgü bir anlam evrenine sahip olmadığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim, Müzik Eğitimi, Çocuk Şarkıları.

Abstract

In this study, songs for primary school students have been evaluated from the point of language and expression by considering the conceptual-cognitive developmental levels of the students and the principles of contemporary children literature. The sampling of the research has been built up by 21 songs from 1st, 2nd, and 3rd grade primary school music coursebooks. In the light of the findings, it has been identified that nearly half of the songs both are suitable for the conceptual-cognitive developmental levels of the students from the point of language and expression and have a semantic universe particular to child's world. It has been found out that 4 of the 21 examined songs do not have the above mentioned qualities and 7 of the songs do not have a semantic universe particular to child's world although they are suitable for the conceptual-cognitive developmental levels of the students from the point of language and expression.

Key Words: Primary Education, Musical Education, Children's Songs.

Giriş

İlköğretim müzik eğitimi sürecinde yer alan şarkılar yapısı gereği çocuklarda duygusal çağrışımlar uyandırır. Bunu yaparken yalnız seslerden yararlanmaz, aynı zamanda sözcüklerden ve onun ses örüntülerinden de yararlanır. Bu yapı, soyut bir sanat türü olan müziği çocuğun dünyasında somutlaştırır.

Çocukların söylediği-dinlediği şarkılarla doğrudan etkileşebilmeleri ve şarkının vermek istediği iletileri algılayıp içselleştirebilmeleri, şarkıların çocuk gerçekliğiyle ele alınması ve onun dünyasına koşut bir anlatımla seslenmesiyle doğru orantılıdır. Sever(2003:9)'e göre çağdaş çocuk yazını çocuğa uygun olmalıdır. Bu görüş, çocuk şarkılarının sözleri için de geçerli bir anlam taşıdığı düşünülebilir. Çocuk şarkılarının sözleri, dil ve anlatım yönünden çocuk gerçekliğiyle, içerdiği sözcük ve cümle yapılarıyla da çocukların kavramsal-bilişsel gelişim düzeyleriyle bağdaşmalı ve bu nitelikteki şarkılar özellikle ilköğretim sürecindeki öğrencilerle buluşturulmalıdır.

Bugüne değin çocuk şarkıları üzerine yapılan çalışmalarda, şarkıların sözselsel yapıları ihmal edilmiş, daha çok ezgi, ritim ve prozodi (ses-söz uyumu) durumlarına değinilmiştir. Çocuk şarkısı besteleme sürecinin, bu müziksel dinamiklere ait belirlenmiş kurallar ışığında gerçekleştirildiği bir gerçektir. Ancak çocuklara seslenen şarkıların söz yapıları üzerine herhangi bir net yaklaşım bu zamana kadar ortaya konulmamıştır.

Söz konusu bu çalışmanın dayanak noktası ve değerlendirme ölçüğü olabilecek, çocuklara seslenen şarkıların sözleri nasıl olmalıdır sorusunun yanıtı çocuk şiirlerinde ve kitaplarında bulunması gereken niteliklerde aranabilir. Aşağıda, çocuk şarkılarında bulunması gereken sözselsel-dilsel nitelikler

* Okutman, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzikoloji ve Müzik Teorisi Programı Doktora Öğrencisi.

belirtilmiştir. Belirlenen özellikler, Sever (2003, 2004) ve Gülyüz (2003)'ün çocuk yazını ilkelerinden hareketle oluşturulmuştur. Bu çalışmada da şarkılardan elde edilen veriler, ortaya konan bu yaklaşım ve ilkerler ışığında değerlendirmeye alınmıştır.

Çağdaş Çocuk Şarkılarında Bulunması Gereken Sözel-Dilsel Nitelikler

Şarkı sözleri, çocukların ilgi ve gereksinimlerini, dil evrenlerini göz önünde bulundurmalı, çocuksu bir anlatıma yer vermemelidir. Ayrıca şarkıların dizelerindeki sözcüklerin yarattığı ritmik yapı kulağa hoş gelmeli; dizelerin birbirleriyle olan bağlantıları şarkı sözünün istekle söylenebilmesi ve dinlenebilmesi için bir etki ve duygulandırma gücüne sahip olmalıdır.

Çocuk şarkılarında önemli olan yalnızca duygu ve düşüncelerin işlenmesi değildir; bu duygu ve düşüncelerin çocuğun dünyasına özgü bir hava ve söylem içinde dile getirilmesidir. Şarkı metni, çocuğu kendi düşsel gerçeği ile buluşturabilmelidir.

Şarkılar, çocuklarda ulusal bir bilinç ve duygu oluşturulmalı, onların insanlığın evrensel değerlerini sezinlemesine katkı sağlamalıdır. Çocuklara, siyasi iletiler taşıyan, anlamlandıramayacakları sorumluluklar yükleyen sözlerden kaçınılmalıdır.

Şarkıların sözleri, çocuğun/öğrencinin öykünme güdüsünü karşılayacak bir nitelik taşımalıdır. Özellikle ilköğretimin birinci ve ikinci evresinde çocukların şarkı söylerken hayvanlara, taşıtlara, dedene gibi kişiliklere öykünme olanağı bulabilmeleri sağlanmalıdır.

Sözlerde, çocuklara ne yapması ya da yapmamasının söylenmesinden çok, ne yapması ya da yapmaması gerektiği düşündürülmelidir. Şarkı sözlerini yazan besteci/söz yazarı kural ya da kurallar koymaktan, yaptırımçı yargılar oluşturmaktan kaçınarak özellikle çocukların gelişim özelliklerini de göz önünde bulundurmak suretiyle, onlara neden-sonuç ilişkisiyle anlamlandırabilecekleri yaşam durumları sunmalıdır.

Yukarıdaki düşüncelerden hareketle bu çalışmada ilköğretim müzik ders kitaplarında yer alan şarkıların sözel-dilsel yapıları, çağdaş çocuk yazını ilkeleri ve çocukların kavramsal-bilişsel gelişim düzeyleri göz önünde alınarak, dil ve anlatım yönünden değerlendirilmiştir. Araştırmanın örneklemini, ilköğretim 1., 2. ve 3. sınıf müzik ders kitaplarında bulunan ve sistematik örnekleme yöntemiyle seçilen 21 şarkı oluşturmaktadır.

İlköğretim 1. Sınıf Düzeyi Çocuk Şarkılarının Değerlendirilmesi

Çizelge 1: İlköğretim 1. Sınıf Düzeyi Çocuk Şarkılarının Sözel Yapısı

Şarkı	Sözleri
Havada Bir Top Bulut Olsam (Yurtoğlu, 2002: 19)	Havada bir top bulut olsam Ne güzel yurdumu dolaşırdım Sinop'a doğru gezinirdim Oradan Hatay'a süzülürdüm Ne şirin bir yurt bu güzel yurt Denizi güneşi havasıyla
Ben ve Dünya (Yurtoğlu, 2002: 41)	El insanda, dil insanda İnsan nerde bil bakalım, bil bakalım Ev dünyada, dağ dünyada Dünya nerde bil bakalım, bil bakalım Dünya gökte, yıldız gökte Gök neredir bil bakalım, bil bakalım
Trafik Marşı (Akkaş, 2001: 49)	Seviyorsan canımı Kuralları hep tanı Kırmızı yeşil sarı İyi kolla yolları Geçme sakın karşıya Bakmadan sağa sola Dikkat et kurallara Budur bilgili yaya
Okula Geldim (Yurtoğlu, 2002: 61)	Okula geldim öğrenci oldum Arkadaş buldum sevinçle doldum Oyun oynadık güne doymadık Ziller çalmasa paydos olmasa Dersten çıkıldı canım sıkıldı Okul ne güzel yarın erken gel

	Oyun oynadık güne doymadık Ziller çalmasa paydos olmasa Oyun oynarız güne doymayız Okur yazarız yarın erken gel Oyun oynadık güne doymadık Ziller çalmasa paydos olmasa
Atatürk (Dönmez, 2001: 93)	Ey yüce başbuğ, ey ölmeyen ruh Her Türk seni kalbinde yaşatır Ey en büyük ad, sen çok rahat yat Her Türk seni kalbinde yaşatır
Üç Şey (Akkaş, 2001: 94)	Ben yuvamı ben Ata' mı Ben vatanımı severim Hem severim hem korurum Uğruna ölüürüm
23 Nisan (Dönmez, 2001: 94)	Çok eskiden düşmanlar Yurduma saldırmışlar Türk'ü uyur sanmışlar Bunda da aldanmışlar Türk vatansız olamaz Çiçekleri solamaz O hiç esir duramaz Yurda düşman dolamaz

Havada Bir Top Bulut Olsam şarkısının sözsel yapısı irdelendiğinde, yurt – ülke ve doğa sevgisi iletilerinin işlendiği görülmektedir. Bu dönem öğrencileri için soyut anlamlar içeren söz konusu bu iletilerin, çocuğun yakın çevresinde gözleyebileceği ‘bulut’, ‘deniz’, ‘güneş’, ‘hava’ gibi somut sözcüklerle anlatıldığı görülmektedir. Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreni incelendiğinde ise, çocuklardaki düş gücünü devindiren bir yapıyla kurgulanması, bununla birlikte yurt-ülke sevgisi iletilerinin, doğayla özdeşlik kurularak, çocuklara doğanın güzelliklerini duyumsatan bir anlatımla işlenmesi dikkat çekicidir.

Ben ve Dünya şarkısının sözsel yapısı irdelendiğinde, insan, dünya ve evren arasındaki ilişkiler tanımlanmaktadır. Söz konusu bu ilişkide yer alan ve bu dönem öğrencileri için soyut bir anlam içerdiği düşünülen ‘insan varlığı’, ‘dünya’, ‘evren’ gibi kavramların, çocukların yakın çevrelerinde ve kendilerinde gözleyebilecekleri el, dil, ev, dünya, gök, yıldız gibi somut tümcelerle anlatıldığı görülmektedir. Ayrıca, insan, dünya ve evren arasındaki ilişkinin, çocuklara sıralama ve sınıflandırma yapma olanağı yaratan bir kurguyla oluşturulması dikkat çekicidir. Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreni incelendiğinde, çocukların belleklerinde oluşan sorulara yanıt bulmaya yönlendiren, insanı, dünyayı ve evreni sorgulamalarına olanak yaratan bir yapı görülebilmektedir.

Trafik Marşı, trafik kavramıyla birlikte trafikte uyulması gereken kuralları konu olarak işlemektedir.. Söz konusu bu durum, çocukların yakın-sosyal çevrelerinde gözleyebilecekleri somut tümce ve olay örüntüleriyle anlatılmaktadır. Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise, ‘kuralları tanı’, ‘iyi kolla yolları’, ‘geçme sakın karşıya’, dikkat et kurallara’ gibi yoğun bir emir-kurallar bileşkesi içinde yapıcı yargılara yer verildiği görülmektedir. Bununla birlikte trafik kavramının, kaza ve hatta ölüm korkusu içeren tümcelerle işlenmesi dikkat çekicidir.

Okula Geldim şarkısının sözsel yapısı irdelendiğinde, okul sevgisi, arkadaşlık-dostluk ilişkileri, birlik ve beraberlik olma iletileri görülebilmektedir. Söz konusu bu iletilerin, ilköğretim 1. sınıf öğrencilerinin okul çevresinde yaşayacağı olaylar ve gözleyebileceği sözcük ve tümcelerle kurgulanması dikkat çekicidir. Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreni incelendiğinde, şarkının çocuklara kendi diliyle seslendiği görülmektedir. Buna karşın, çocuklara kazandırılmak istenen iletilerin, çocukların duygu ve düşünce dünyalarını devindirmeyen, dilsel beğenilerine uygun olmayan; Türk dilinin anlatım güzellikliğini yansıtmayan yapay ve çocuksu bir biçimle kurgulandığı söylenebilir.

Atatürk şarkısı, Atatürk sevgisiyle birlikte ‘Türklük’ bilinci konularını içermektedir. İlköğretim 1. sınıf öğrencileri için soyut bir kavram özelliği taşıyan söz konusu bu iletilerin, çocukların algılama ve kavramasında zorluk yaşayabilecekleri ‘yüce başbuğ’, ‘ölmeyen ruh’, ‘kalbinde yaşatmak’, ‘en büyük ad’ gibi soyut sözcük ve tümcelerle kurgulanması dikkat çekicidir. Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise sözsel yapının, çocuklarda ulusal bir bilinç ve duygu oluşturmaktan uzak; onların Atatürk değerlerini sezinlemesini engelleyen ve anlamlandıramayacakları sorumluluklar veren siyasi-ideolojik bir anlatımla kurgulandığı görülmektedir. Ayrıca şarkının konusu olan ‘Atatürk’ün bu dönem öğrencilerinin duygu ve düşünce dünyasını olumsuz yönde etkileyebilecek ‘ölüm’ kavramıyla birlikte özdeşleştirilmesi dikkat çekicidir.

Üç Şey şarkısının sözsel yapısı irdelendiğinde, vatan-yurt ve Atatürk sevgisi iletilerinin işlendiği görülmektedir. İlköğretim 1. sınıf öğrencileri için soyut anlam özelliği taşıyan söz konusu bu iletiler, 'sevmek', 'korumak', 'ölmek' gibi, yine soyut sözcüklerle kurgulanmıştır. Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise sözsel yapının, çocukların dilsel beğenilerine uygun olmayan; Türk dilinin anlatım güzelliğini yansıtmayan yapay ve çocuksu bir biçimle kurgulandığı görülmektedir. Yine sözsel yapı içinde 'Atatürk' ve 'vatan sevgisi' kavramlarının ölümle özdeşleştirilmesi; 'vatan uğruna ölmenin, çocukların duygu ve düşünce dünyalarına, kutsal ve gerekli bir davranış biçimi olarak yansıtılması dikkat çekicidir.

23 Nisan şarkısı bu konu başlığı içinde, vatan ve ulus sevgisi iletilerini işlemektedir. Söz konusu bu iletiler, ilköğretim 1. sınıf öğrencilerinin algılama ve kavramasında zorluk yaşayabileceği 'yurt', 'vatan', 'Türklük' gibi soyut kavramlarla oluşturulmuştur. Sözlerin oluşturduğu anlam evreni incelendiğinde ise sözsel yapının, çocukların dilsel beğenilerine uygun olmayan; Türk dilinin anlatım güzelliğini yansıtmayan yapay ve çocuksu bir biçimle kurgulandığı görülmektedir. Ayrıca şarkının başlığı ile konu bütünlüğünü içeren anlam evreninin birbirinden farklı olması dikkat çekicidir. Başlığı 23 Nisan olan bir çocuk şarkısından, çocuklara armağan edilmiş bir bayram coşkusu, kardeşlik-dostluk ve dünya barışı gibi duygu ve düşüncelerin işlenmesi ve bu doğrultuda iletiler taşıması beklenirken söz konusu bu değerlere değinilmediği görülmektedir.

İlköğretim 2. Sınıf Düzeyi Çocuk Şarkılarının Değerlendirilmesi

Çizelge 2: İlköğretim 2. Sınıf Düzeyi Çocuk Şarkılarının Sözel Yapısı

Şarkı	Sözleri
Ali Babanın Çiftliği (Akkaş, 2001: 10)	Ali Babanın bir çiftliği var Çiftliğinde kuzuları var Me, me diye bağırır Çiftliğinde Ali Babanın Ali Babanın bir çiftliği var Çiftliğinde arıları var Vızz, vızz diye uçuşur Çiftliğinde Ali Babanın
Çocuk ve Çiçek (S. Aydın ve Ş. Aydın, 2005: 31)	Renk renk çiçeklerdir bahçenin süsü Mutlu çocuklardır dünyanın sesi Sevgi ile büyür beslenir onlar Dostluk için haydi birleşsin eller
İlkbahar (Gülenç, 2006: 36)	Yağmur geçti kar geçti Üşüten rüzgarlar geçti Güneşli bahçelerden Güzel çocuklar geçti Meliyor kuzucuklar Sevinir hep yavrucuklar Yeşeren dallar taktı Binbir renkli boncuklar
Türk'üm (Akkaş, 2001: 48)	Ben Türk'üm, BenTürk'üm Tarihim soyum ulu Öyle bir tarih ki, şan şeref dolu Ne mutlu ne mutlu Türklüğü cihan sayar Yüzyıllar boyunca Türk ulu yaşar
Temiz Çocuk Ol (S. Aydın ve Ş. Aydın, 2005: 56)	Temiz çocuk ol sağlıklı yaşa Yemekten önce elini yıka temiz çocuk ol Temiz çocuk ol sağlıklı yaşa Yemekten sonra dişini fırçala Temiz çocuk ol
Ağacı Kıskanırım (S. Aydın ve Ş. Aydın, 2005:59)	Ağacı kıskanırım Yemiş yüklü dalı var Bahar olsun güz olsun Ne güzel masalı var İmrenirim arıya Petek petek balı var Konduğu çiçeklerin Pembesi var alı var
Müzik Sevgisi (Gülenç, 2006: 68)	Doğdum ninnisiz yummadım gözümü Telden kutudan yaptım sazımı Tattım müzik ile mutlu yaşamı Ruhun duygunun ekmeği aşı o Bazen bir türkü şarkı olur o Bazen bir ezgiyle mutlu eder o

Ali Baba'nın Çiftliği şarkısında hayvanların tanıtıldığı, bununla birlikte hayvan sevgisi iletilerinin işlendiği görülmektedir. Söz konusu bu iletileri taşıyan konu bütünlüğünün, kurgusal bir çiftlik ortamı yaratılarak, çocukların yakın çevresinde gözleyebilecekleri olay örüntüleri ve somut sözcüklerle oluşturulması dikkat çekicidir. Şarkı sözlerini oluşturan anlam evreni incelendiğinde ise, çocukların ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda, yaşamlarında her zaman karşılaşılabileceği sevdiği, ilgi duyduğu varlıklara yer veren bir anlatımla birlikte, çocukların hayvan seslerini yansıtmalarına olanak yaratan sözsel bir yapının varlığı dikkat çekicidir. Böylelikle şarkının anlam evreninin, çocuklara hayvan sevgisini duyumsatan bir anlatımla kurgulandığı düşünülebilir.

Çocuk ve Çiçek şarkısının sözsel yapısı irdelendiğinde, sevgi ve dostluk konularının işlendiği görülmektedir. İlköğretim 2. sınıf öğrencilerinin duygu ve düşünce dünyalarında soyut anlamlar barındıran sevgi ve dostluk kavramlarının, çocukların yakın çevrelerinde gözleyebilecekleri somut olay ve tümcelerle anlatılması dikkat çekicidir. Şarkı sözlerini oluşturan anlam evreni incelendiğinde ise sözsel yapının, doğada var olan güzelliklerle çocukları özdeşleştiren, bununla birlikte dostluk ve sevgiyi duyumsatan bir anlatımla kurgulandığı görülmektedir.

İlkbahar şarkısı, ilkbahar konusu temelinde doğa, insan ve hayvan sevgisi temalarını işlemektedir. Söz konusu bu iletilerin, çocukların yakın çevrelerinde gözleyebilecekleri doğa olaylarını anlatan tümcelerle kurgulandığı görülmektedir. Ayrıca sözsel yapının, çocukların mevsimleri karşılaştırma, sıralama ve sınıflama yapma olanağı yaratan, bununla birlikte çocuklarda düşünme ile ilgili bazı temel işlemlerin gelişmesine katkı sağlayabilecek bir anlatım içermesi dikkat çekicidir. Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreni incelendiğinde ise, çocuklara doğayı, mevsimleri ve baharı duyumsatan, böylelikle çocukların yüreklerinde ve belleklerinde doğaya karşı duyarlılık oluşturmaya amaçlayan bir anlatım görülebilmektedir.

Türk'üm şarkısı, Türk olmanın önemine vurgu yaparak Türklük bilinci temalarına yer vermektedir. Bu konu bütünlüğü içinde yer alan şarkı sözlerinin, ilköğretim 2. sınıf öğrencilerinin anlamlandırmasında zorluk yaşayabileceği 'Türklük', 'şan', 'şeref', 'ulu', 'yüzyıl', 'cihan', 'tarih' gibi soyut kavramlarla oluşturulması dikkat çekicidir. Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreni incelendiğinde ise, sözsel yapının çocukların dilsel beğenilerine uygun olmayan, Türk dilinin anlatım güzelliğini yansıtmayan yapay ve çocuksu bir biçimle kurgulandığı görülmektedir. Yine sözsel yapının, çocuklarda ulusal bir bilinç ve duygu oluşturmaktan uzak, insanlığın evrensel değerlerinin sezinlenmesine katkı sağlamayan, onlara anlamlandıramayacakları sorumluluklar yükleyen bir anlatım içermesi dikkat çekicidir.

Temiz Çocuk Ol şarkısı, temiz olma ve sağlıklı yaşama iletilerini işlemektedir. Söz konusu bu iletiler, çocukların yakın çevresindeki olaylardan hareketle somut sözcük ve tümcelerle kurgulanmaktadır. Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreni incelendiğinde ise, sözsel yapının çocukların dilsel beğenilerine uygun olmayan, bununla birlikte Türk dilinin anlatım güzelliğini yansıtmayan yapay ve çocuksu bir biçimle oluşturulduğu görülmektedir. Ayrıca şarkı içinde verilmek istenen 'temiz olma' ve 'sağlıklı yaşama' iletilerinin, neden-sonuç ilişkisinden uzak, emir ve kurallar bileşkesine dayanan yaptırımcı yargılarla çocuklara seslenmesi dikkat çekicidir.

Ağacı Kiskanırım şarkısı, doğa ve hayvan sevgisi konularını içermektedir. Bu konunun, çocukların yakın çevresinde yaşayacağı ve gözleyebileceği olaylarla ilişkilendirilip, somut anlamlar taşıyan tümcelerle kurgulanması dikkat çekicidir. Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise, sözlerin çocukların ilgi ve gereksinimlerini önemseyen, dilin anlatım güzelliğini yansıtan şiirsel bir yapıyla kurgulandığı görülmektedir. Ayrıca çocukların doğaya ve hayvanlara karşı duyduğu ilginin 'ağaç' ve 'arı' kavramlarıyla özdeşlik kurularak çocuklara duyumsatılması dikkat çekicidir.

Müzik Sevgisi şarkısının sözsel yapısı irdelendiğinde, müzik sevgisi temelinde müzik bilinci ve müziğin insan yaşamındaki önemini vurgulayan iletilerin işlendiği görülmektedir. İlköğretim 2. sınıf öğrencileri için soyut bir anlam niteliği taşıdığı düşünülen bu iletilerin, çocukların yakın çevresinde yaşayarak ve gözlem yoluyla edindikleri bilgiler arasında ilişki kurmasına olanak yaratan somut sözcük ve tümcelerle kurgulanması dikkat çekicidir. Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise şarkının, çocukların ilgi ve gereksinimlerini önemseyen, bununla birlikte dilin anlatım güzelliğini yansıtan bir yapıyla seslendiği görülmektedir. Ayrıca sözler, çocuk ile müzik arasında ilişki kurarak müziksel yaşamı duyumsatan bir anlatıma olanak yaratmaktadır.

İlköğretim 3. Sınıf Düzeyi Çocuk Şarkılarının Değerlendirilmesi

Çizelge 3: İlköğretim 3. Sınıf Düzeyi Çocuk Şarkılarının Sözel Yapısı

Şarkı	Sözleri
Mavi Bilye (Akdemir, 2006: 16)	Oh mavi bilye gibi dünya Bu dünyanın çocukları gelin oynayalım Mavi bilyelerle dostluk kardeşlikle.
Çok Çalışkan Olmalıyız (Akdemir, 2006: 53)	Çok çalışkan olmalıyız Çok çalışkan olmalıyız Bu ulus için bu vatan için Çok çalışkan olmalıyız Tembel tembel durmamalı Günler hiç boş kalmamalı Bu ulus için bu vatan için Çok çalışkan olmalıyız Her iş zordur bilmeliyiz Güçlükleri yenmeliyiz Bu ulus için bu vatan için Çok çalışkan olmalıyız
Dikkatsiz Çocuk (Dönmez, 2001: 54)	Annem beni yolladı pazara Ben gitmişim bakkala kazara Demiş bana al gel bir tatlı kavun Ben gitmişim almışım iki kilo un Annem beni yolladı pazara Ben gitmişim bakkala kazara Demiş bana al gel bir kilo elma Ben gitmişim almışım bir kilo helva
Sevgi Çiçekleri (Gülenç, 2006: 72)	Dallarda çiçek çiçek Tarlada başak başak Ocahta alev alev Biz sevgi çiçekleri Halay başı çek çek Bizim halayı Tutuşan bu eller Sarsın dünyayı Suların mavisinde Yaprağın yeşilinde
Cumhuriyet (Dönmez, 2001: 76)	Türk milleti sana minnettar Ata'm Sayende kurtuldu bu güzel vatan Dedin cumhuriyettir yönetim şekli Bütün alem duysun Hem dost hem düşman Ne monarşi isterim ne mutlakiyet En güzel yönetimdir cumhuriyet
Orman (Gülenç, 2006: 80)	Kestane gürgen palamut Altı yaprak üstü bulut Gelsen burada derdi unut Orman ne güzel, ne güzel Dallar kol kola görünür Yaprak yaprağa sürünür Kışın karlara sürünür Orman ne güzel, ne güzel
Ata'ya Saygı (Akdemir, 2006: 96)	Yeri göğü inlelim Bir yürekte birleşelim Ata'mıza dil uzatan Gafillere ders verelim Ata'mızı sayıyorsak Yurdumuzu seviyorsak Vatan için yaşıyorsak Bir çatıda birleşelim

Mavi Bilye şarkısının sözsözsel yapısı irdelendiğinde dünya barışı, dostluk ve kardeşlik iletilerinin işlendiği görülmektedir. İlköğretim 3. sınıf öğrencileri için soyut bir anlam taşıdığı düşünülen bu iletilerin, çocukların ilgi duydukları 'oyun' kavramından hareketle somut tümcelerle kurgulandığı görülmektedir. Ayrıca şarkının konusu olan 'mavi bilye' kavramının sözsözsel yapı içinde, hem gerçek hem de değışmece (mecaz) anlamıyla birlikte kullanılması dikkat çekicidir. Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise şarkının, çocukların ilgi ve gereksinmelerini önemseyen, bununla birlikte dilin anlatım güzelliğini yansıtan bir yapıyla seslendiği görülmektedir. Ayrıca sözler, dostluk ve kardeşlik duygularını içeren ve yaşama sevincini çocuklara duyumsatan bir anlatımla kurgulanmıştır.

Çok Çalışkan Olmalıyız şarkısında, ulus ve vatan sevgisiyle birlikte çalışkan insan/birey olma iletilerinin işlendiği görülmektedir. İlköğretim 3. sınıf öğrencileri için soyut anlamlar içerdiği düşünülen bu iletilerin, yine ‘ulus’, ‘vatan’, ‘çalışkan olmak’, ‘zor iş’, ‘güçlük’ gibi, çocukların yaşayarak ve gözlem yoluyla ilişki kurmalarına olanak yaratmayan soyut sözcük ve tümcelerle kurgulanması dikkat çekicidir. Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise sözsel yapının, çocuğun ilgi ve gereksinmelerini önemsemeyen, dilsel beğenilerine uygun olmayan, bununla birlikte Türk dilinin anlatım güzelliğini yansıtmayan yapay ve çocuksu bir biçimle kurgulandığı görülmektedir. Burada çocuklara iletilmek istenen, ‘ulus ve vatan için çalışkan olma’ davranışının, belirli bir neden sonuç ilişkisinden uzak, emir ve kurallar bileşkesine dayanan; ayrıca çocuklarda ulusal bir bilinç ve duygu oluşturmaya olanak yaratmayan, onların çalışkan olmanın evrensel değerlerini sezinlemesine katkı sağlamayan ve çocuklara anlamlandıramayacakları sorumluluklar yükleyen bir anlatımla seslenmesi dikkat çekicidir.

Dikkatsiz Çocuk şarkısı, ‘dikkatli olma’, ‘söylenenleri doğru algılama’ iletilerini işlemektedir. Söz konusu bu iletiler, çocuğun yakın çevresinde yaşayacağı ve gözleyebileceği olaylardan hareketle somut tümce ve sözcüklerle kurgulanmıştır. Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise, sözsel yapının çocuğun ilgi ve gereksinmelerini önemsemeyen, dilsel beğenilerine uygun olmayan, bununla birlikte Türk dilinin anlatım güzelliğini yansıtmayan yapay ve çocuksu bir biçimle oluşturulduğu görülmektedir. Ayrıca şarkıda çocukları ‘beceriksiz’ gösteren, onları küçümseyen ve aşağılayan bir anlatım dikkat çekicidir. Bu dönem öğrencilerinin kişilik gelişimine bağlı olarak ‘çalışma ve başarılı olmaya karşı aşağılık duygusu’ kritik döneminde olduğu göz önüne alındığında, şarkının anlam evreninin çocukları bu anlamda olumsuz yönde etkileyebileceği söylenebilir.

Sevgi Çiçekleri şarkısının sözsel yapısı irdelendiğinde, doğa ve insan sevgisi temelinde barış, dostluk ve kardeşlik bilinci iletilerinin işlendiği görülmektedir. İlköğretim 3. sınıf öğrencileri için soyut anlamlar içerdiği düşünülen bu iletiler, çocukların yakın çevrelerinde gözleyebilecekleri, karşılaştırma ve sınıflandırma yapabilecekleri doğa olaylarından hareketle, somut tümce ve sözcüklerle oluşturulmuştur. Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise, şarkının çocukların ilgi ve gereksinmelerini önemsemeyen, bununla birlikte dilin anlatım güzelliğini yansıtan bir yapıyla seslendiği görülmektedir. Şarkıda doğa güzelliklerinin çocuklarla özdeşleştirilmesi, ortaya konan bu güzelliklerin sevgi ve dostluk anlayışına yansıtılması dikkat çekicidir.

Cumhuriyet şarkısı, Atatürk ve vatan sevgisi temelinde cumhuriyet bilinci iletilerini işlemektedir. İlköğretim 3. sınıf öğrencileri için soyut bir anlam taşıyan bu iletilerin, ‘millet’, ‘minnettar’, ‘alem’, ‘monarşi’, ‘mutlakiyet’, ‘yönetim’ gibi çocukların algılama ve kavramasında zorluk yaşayabileceği soyut kavramlarla kurgulandığı görülmektedir. Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise, Cumhuriyet kavramının, çocuklarda olumsuz duygular yaratabilecek savaş ve düşmanlık olgularıyla özdeşleştirildiği görülmektedir. Yine çocukların duygu ve düşünce dünyasına uygun olmayan bir biçimde, cumhuriyet değerlerini sevdirmeye ve duyumsatmaya yönelik bir anlatımın yerine çocuklara anlamlandıramayacakları sorumluluklar yükleyen, didaktik (öğretici) bir anlatıma yer verilmesi dikkat çekicidir.

Orman şarkısının sözsel yapısı irdelendiğinde, doğa bilinci ve orman sevgisi iletilerinin işlendiği görülmektedir. Söz konusu bu iletiler, çocukların çevrelerinde gözleyerek yaşadığı doğa olaylarıyla ilişkilendirilerek, somut tümce ve sözcüklerle kurgulanmaktadır. Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise, orman ve doğa sevgisinin, çocuklara yaşatan-duyumsatan bir sözsel anlatımla verildiği görülmektedir.

Ata’ya Saygı şarkısında, ‘Atatürk sevgisi’ temelinde yurt sevgisi ve vatan bilinci oluşturmayı amaçlayan iletilerin işlendiği görülmektedir. Söz konusu bu iletilerin, ilköğretim 3. sınıf öğrencilerinin algılama ve kavramalarında zorluk yaşayabileceği ‘yeri göğü inletmek’, ‘bir yürekte, çatıda birleşmek’, ‘Ata’ya dil uzatmak’, ‘gafillere ders verme’, ‘vatan için yaşamak’ gibi soyut bir anlam içeren tümce ve sözcüklerle kurgulanması dikkat çekicidir. Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise, sözsel yapının çocuğun ilgi ve gereksinmelerini önemsemeyen, dilsel beğenilerine uygun olmayan, Türk dilinin anlatım güzelliğini yansıtmayan yapay ve çocuksu bir biçimle seslendiği görülmektedir. Bununla birlikte şarkının, çocuklarda ulusal bir bilinç ve duygu oluşturmaktan uzak olması; Atatürk sevgisi ve değerlerini duyumsatan bir anlatımın yerine, çocuklara anlamlandıramayacakları sorumluluklar yükleyen ve onları saldırganlığa özendiren bir anlatımla kurgulanması dikkat çekicidir.

Sonuç

İncelenen 21 şarkıdan 10 şarkının (Havada Bir Top Bulut Olsam, Ben ve Dünya, Ali Baba'nın Çiftliği, Çocuk ve Çiçek, İlkbahar, Ağacı Kiskanırım, Müzik Sevgisi, Mavi Bilye, Sevgi Çiçekleri, Orman) dil ve anlatım yönünden, öğrencilerin bilişsel ve kavramsal gelişim düzeyine uygun sözcük ve tümcelerle; şarkıların anlam evreninin ise ilköğretimin birinci evresindeki çocukların kendi gerçekliklerine ve dünyalarına özgü bir nitelikte oluşturulduğu belirlenmiştir.

4 şarkının (Trafik Marşı, Okula Geldim, Temiz Çocuk Ol, Dikkatsiz Çocuk) dil ve anlatım yönünden öğrencilerin bilişsel ve kavramsal gelişim düzeyine uygun olmakla birlikte anlam evrenlerinin çocukların ilgi ve gereksinmelerini önemsemeyen, dilsel beğenilerine uygun olmayan, bununla birlikte Türk dilinin anlatım güzelliğini yansıtmayan yapay ve çocuksu bir biçimle kurgulandıkları belirlenmiştir.

Dil ve anlatım yönünden incelenen 7 şarkının (Atatürk, Üç Şey, 23 Nisan, Türk'üm, Çok Çalışkan Olmalıyız, Cumhuriyet, Ata'ya Saygı) ise hem öğrencilerin bilişsel ve kavramsal gelişim düzeylerine uygun olmayan sözcük ve tümcelerle hem de çocuklarda ulusal bir bilinç ve duyu oluşturmaktan uzak, anlamlandıramayacakları sorumluluklar yükleyen, çocuk gerçekliğiyle tamamen çelişen bir anlam evreniyle kurgulandıkları belirlenmiştir.

Ortaya çıkan bulgular ışığında, incelenen şarkıların yaklaşık yarısının dil ve anlatım yönünden hem öğrencilerin bilişsel ve kavramsal gelişim düzeyine uygun sözcük ve tümcelerle hem de ilköğretimin birinci evresindeki çocukların kendi gerçekliklerine ve dünyalarına özgü bir nitelikte oluşturulduğu görülmektedir. Ancak şarkıların diğer yarısının ise, bütüncül bir yaklaşımla bakıldığında, dil ve anlatım yönünden çocuklara uygun olmadığı söylenebilir. Bir şarkının çocukla etkileşebilmesi için bulundurduğu tüm dil ve anlatım dinamiklerinin eşgüdüm içinde çalışması gerekir. Burada dil ve anlatım yönünden öğrencilerin bilişsel ve kavramsal gelişim düzeylerine uygun olan ancak anlam evrenlerinin çocuk gerçekliğiyle bağdaşmayan şarkıların çocuklarla bir ölçüde etkileşebilmesini düşünmek yanlış olur.

Göze çarpan önemli diğer bir nokta ise değerlerle ilgilidir. Çalışkan ve temiz olmayı işleyen konular ile Atatürk, Cumhuriyet, vatan sevgisi konularının çocuklara uygun bir söylem içinde olmaması oldukça düşündürücüdür. Bunun yanında doğa ve insan sevgisi konuları çocuklara uygun bir söylem içinde işlenmiştir.

Sonuç olarak ilköğretim sürecinde, çocuk gerçekliğine, çocukların dilsel-kavramsal ve bilişsel düzeylerine uygun olan şarkılara yer verme konusunda daha dikkatli davranılmalı, bu nitelikleri içeren şarkılar öğrencilerle buluşturulmalıdır. Çocuk şarkıları besteleme sürecinde müziksel yapı kadar sözlü yapı da dikkate alınmalı, çocuk şarkılarının sözleri çocuklara nasıl seslenmelidir sorusu çağdaş çocuk yaklaşımları göz önünde bulundurularak değerlendirilmeye açılmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKDEMİR, Müslüm (2006). *İlköğretim Müzik 3*, İstanbul: Murat Yayıncılık.
- AKKAŞ, Salih (2001). *İlköğretim Müzik 1-2*, Ankara: Pasifik Yayınları.
- AYDIN, Sevim ve AYDIN, Şinasi. (2005). *İlköğretim Müzik 2*, İstanbul: Küre Yayıncılık.
- DÖNMEZ, Makbule (2001). *İlköğretim Müzik 1-3*, Ankara: Tubitay Yayınları.
- GÜLENC, Fevziye (2006). *İlköğretim Müzik 2-3*, Ankara: Gizem Yayıncılık.
- GÜLERYÜZ, Hasan (2003). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Pagem A Yayıncılık.
- SEVER, Sedat (2003). *Çocuk ve Edebiyat*, Ankara: Kök Yayıncılık.
- SEVER, Sedat. (2004). *Okulöncesi Eğitimde Şiir*, Zeliha Güneş (Editör), Çocuk Edebiyatı (s.101-121). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- YAŞAR, Neşem, ÖZDEMİR, Aziz, EREN, Emine Özel, ÖZTÜRK, Suna (2007). *İlköğretim Müzik 1-2-3, Öğretmen Kılavuz Kitabı*, İstanbul: MEB
- YURTOĞLU, Ömer Faruk (2002). *İlköğretim Müzik 1*, İstanbul: Düzgün Yayıncılık.